

UNIVERSITATEA BABE -BOLYAI CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE DREPT

REZUMATUL
TEZEI DE DOCTORAT

R SPUNDEREA CIVIL A STATULUI ÎN CAZUL
ERORILOR JUDICIARE

Conduc tor tiin ific
Prof.univ. dr. LIVIU POP

Doctorand
IOSOF RADU

Cuvinte cheie: *r spundere civil , stat, r spunderea statului, eroare judiciar ,
magistrați, prejudiciu, rea credință , grav neglijență , culp , r spundere obiectiv*

CUPRINS

CAPITOLUL I	6
CADRUL GENERAL AL RĂSPUNDERII CIVILE A STATULUI PENTRU ERORI JUDICIARE	6
1. Considerații introductive	6
2. Reglementări legale	10
3. Cadrul juridic internațional și european	12
4. Răspunderea civilă în contextul Noului Cod civil	17
5. Principiul răspunderii statului	23
5.1. <i>Scurtă arheologie juridică</i>	23
5.2. <i>Conceptul de răspundere a statului</i>	28
5.3. <i>Posibile obiecții la angajarea răspunderii statului pentru erori judiciare</i>	33
5.3.1. <i>Independența justiției</i>	33
5.3.2. <i>Autoritatea de lucru judecat</i>	35
CAPITOLUL II	38
NATURA JURIDICĂ A RĂSPUNDERII STATULUI PENTRU ERORI JUDICIARE	38
1. Elemente de drept comparat	38
2. Teza naturii juridice administrative	42
3. Teza naturii juridice civile	46
4. Orientarea jurisprudenței române	48
5. Argumentele noastre contra tezei naturii juridice administrative	51
6. Problema calificării răspunderii statului pentru erori judiciare drept o răspundere civilă pentru fapta altuia	56
7. Poate fi considerat răspunderea statului pentru erori judiciare drept o răspundere civilă a comitentului pentru fapta prepusului?	60
8. Concluzii	70
CAPITOLUL III	74
FUNDAMENTUL RĂSPUNDERII STATULUI PENTRU ERORI JUDICIARE	74
1. Elemente de drept comparat referitoare la fundamentarea răspunderii statului	74
2. Scurtă prezentare a teoriilor referitoare la fundamentele răspunderii civile	78
2.1. <i>Conceptia subiectivă</i>	78
2.2. <i>Conceptia obiectivă</i>	80
2.3. <i>Teoria garanției</i>	83
3. Punerea în discuție a fundamentelor răspunderii statului pentru erori judiciare în dreptul român	85
4. Fundamentul răspunderii statului în cazul erorilor judiciare în materie penală	87
5. Fundamentul răspunderii statului în cazul erorilor judiciare în alte materii decât cea penală	93
6. Concluzii	96
CAPITOLUL IV	98
CARACTERISTICILE RĂSPUNDERII STATULUI PENTRU ERORI JUDICIARE	98
1. Răspunderea statului este o răspundere civilă delictuală specială	98
2. Răspunderea statului pentru erori judiciare este o ipoteză de răspundere obiectivă	100

3. Răspunderea pentru eroarea judiciară față de victimă revine întotdeauna doar statului	103
4. Acțiunea în regres a statului se poate exercita doar în anumite limite	105
5. Scopul angajării răspunderii Statului îl constituie repararea integrală a prejudiciului.....	108
CAPITOLUL V	110
CONDIȚIILE ANGAJĂRII RĂSPUNDERII CIVILE A STATULUI PENTRU ERORI JUDICIARE	110
1. Eroarea judiciară	110
1.1. Eroarea. Delimitări terminologice.....	110
1.2. Definiția erorii judiciare	113
1.3. Erorile judiciare în procesele penale	118
1.3.1. Angajarea răspunderii statului în cazul condamnărilor pe nedrept.	119
1.3.2. Condițiile răspunderii statului în cazul privării de libertate sau a restrângerii acesteia în mod nelegal	120
1.3.3. Repararea pagubei suferite de persoana care a fost privată de libertate după ce a intervenit prescripția, amnistia sau dezincriminarea faptei.	122
1.3.4. Alte situații de erori judiciare în materie penală	126
1.4. Erorile judiciare în procesele penale prin prisma modificărilor preconizate de Noul Cod de procedură penală	128
1.5. Erorile judiciare în alte procese decât cele penale.....	134
1.6. Tipologia erorilor judiciare	139
1.6.1. Erori judiciare imputabile persoanelor	141
1.6.1.1. Erorile judiciare provocate de persoane oficiale.	141
1.6.1.2. Erori judiciare datorate altor persoane	144
1.6.2. Erori judiciare imputabile sistemului judiciar.	147
2. Prejudiciul	149
2.1. Noțiune și clasificare.....	149
2.2. Condițiile prejudiciului	151
2.2.1. Prejudiciul să fie cert	151
2.2.2. Prejudiciul să fie nereparat.....	157
2.2.3. Caracterul direct	158
2.2.4. Prejudiciul trebuie să survină ca urmare a încălcării sau atingerii aduse unui drept ori interes legitim al altor persoane.	159
3. Legătura de cauzalitate dintre eroarea judiciară și prejudiciul cauzat.....	163
4. Condiții speciale pentru antrenarea răspunderii statului în cazul erorilor judiciare.....	165
4.1. Eroarea să se fi produs în timpul unei proceduri judiciare	165
4.2. Existența hotărârii de constatare a erorii judiciare	166
4.3. Existența unei hotărâri definitive care să stabilească răspunderea penală sau disciplinară, după caz, a judecătorului sau procurorului	170
4.3.1. Abaterea disciplinară sau fapta penală să fie săvârșită în cursul procesului ..	175
4.3.2. Eroarea judiciară să fie determinată de fapta penală sau abaterea disciplinară	176
5. Fapta victimei, cauză care exclude existența răspunderii civile a statului	189
CAPITOLUL VI	193
EPECTELE RĂSPUNDERII STATULUI PENTRU ERORI JUDICIARE	193
1. Acțiunea civilă privind repararea prejudiciului cauzat prin eroarea judiciară	193
1.1. Procedura de reparare a pagubelor în cazul erorilor în procesele penale	193
1.1.1. Titularii acțiunii.	193
1.1.2. Calitatea procesuală pasivă	197

1.1.3. <i>Instan a competent</i>	198
1.1.4. <i>Prescrip ia dreptului la ac iune</i>	203
1.2. <i>Procedura de reparare a pagubelor în cazul erorilor judiciare în alte procese decât cele penale</i>	208
1.2.1. <i>Titularii ac iunii</i>	208
1.2.2. <i>Calitatea procesual pasiv</i>	210
1.2.3. <i>Instan a competent</i>	210
1.2.4. <i>Prescrip ia dreptului la ac iune</i>	213
2. <i>Repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare</i>	220
2.1. <i>Principiile repar rii prejudiciului</i>	220
2.1.1. <i>Principiul repar rii integrale a prejudiciului</i>	220
2.1.2. <i>Repararea în natur a prejudiciului</i>	222
2.2. <i>Repararea prejudiciilor materiale</i>	224
2.3. <i>Repararea prejudiciilor corporale</i>	229
2.3.1. <i>Latura patrimonial a prejudiciilor corporale</i>	229
2.3.2. <i>Repararea componentei morale a prejudiciului corporal.</i>	233
2.4. <i>Problema prejudiciului prin rico eu</i>	235
2.5. <i>Repararea prejudiciilor morale</i>	245
2.5.1. <i>Prejudicii morale cauzate prin atingerile aduse personalit ii afective</i>	245
2.5.2. <i>Prejudicii cauzate personalit ii sociale.</i>	246
2.6. <i>Este posibil repararea prejudiciilor morale în cazul erorilor judiciare în alte procese decât cele penale?</i>	252
2.7. <i>Oportunitatea introducerii unui mod automat de indemnizare, în cazul priv rii sau restrângerii nelegale de libertate</i>	255
CAPITOLUL VII	261
AC IUNEA ÎN DESP GUBIRI A STATULUI ÎMPOTRIVA PERSOANEI VINOVATE DE COMITEREA ERORII JUDICIARE	261
1. <i>R spunderea patrimonial a magistra ilor pentru erori judiciare</i>	261
1.1. <i>Cadru legal</i>	261
1.2. <i>Aspecte de drept comparat</i>	266
1.3. <i>Tr s turi specifice ale r spunderii civile a magistra ilor</i>	273
1.3.1. <i>Este o r spundere pentru fapta proprie.</i>	273
1.3.2. <i>Este o r spundere subsidiar</i>	275
1.3.3. <i>Fundamentul r spunderii este unul subiectiv, întemeiat pe vinov ia dovedit a magistra ilor.</i>	276
1.3.3.1. <i>Reaua credin</i>	277
1.3.3.2. <i>Grava neglijen</i>	280
1.4. <i>Limitele r spunderii civile a magistratului</i>	283
1.4.1. <i>Independen a i inamovibilitatea judec torilor</i>	283
1.4.2. <i>Independen a i stabilitatea procurorilor</i>	285
1.4.3. <i>Colegialitatea.</i>	287
1.4.4. <i>Secretul deliber rii</i>	289
1.4.5. <i>Posibilitatea exercit rii c ilor de atac</i>	290
1.4.6. <i>Autoritatea de lucru judecat</i>	292
1.5. <i>Condi iile exercit rii ac iunii în regres</i>	294
1.5.1. <i>Existen a unei hot râri judec tore ti de obligare a statului la desp gubiri ....</i> 294	
1.5.2. <i>Repararea pagubei trebuie s fi fost deja f cut de c tre stat</i>	295
1.5.3. <i>Persoana împotriva c reia se exercit ac iunea în regres s fi provocat situa ia generatoare de daune</i>	295

1.5.4. <i>Persoana vinovată și fi acționat cu rea-credință sau grav neglijență atunci când a produs eroarea judiciară</i>	296
1.6. <i>Necesitatea instituirii unui sistem de asigurare pentru judecători și procurori</i>	296
2. <i>Răspunderea patrimonială a celorlalte persoane care au contribuit la săvârșirea erorilor judiciare</i>	300
2.1. <i>Cazurile în care intervine răspunderea altor persoane</i>	300
2.2. <i>Fundamentul răspunderii</i>	302
2.3. <i>Condițiile exercitării acțiunii în regres</i>	303
2.4. <i>Procedura de chemare în judecată a persoanei vinovate de comiterea erorii judiciare</i>	305
 CONCLUZII	 309
 BIBLIOGRAFIE	 317
I. Cărți, tratate, monografii	317
II. Studii, articole, note și comentarii	324
III. Jurisprudență	328
IV. Legislație	330
V. Pagini de internet și adnotări	331
<i>ANEXE</i>	<i>332</i>

Răspunderea statului pentru erori judiciare reprezintă o temă relativ nouă, deosebit de actuală, complexă și dificilă, extrem de tentantă prin problemele necesare a fi soluționate și nu mai puțin riscantă prin ambiguitățile care planează asupra sa. De asemenea acest subiect se remarcă prin controversele pe care le generează și diversitatea soluțiilor care pot fi identificate în diferite sisteme legislative.

Actualitatea temei este justificată atât de consacrarea legislativă a răspunderii statului pentru erori judiciare după 1989 și includerea acestei forme de răspundere în legea fundamentală, precum și de aprigile dezbateri în privința răspunderii patrimoniale a magistraților pentru erori judiciare.

Actuala reglementare este săracă în expunerea cazurilor ce constituie erori judiciare. Chiar dacă jurisprudența în materie penală oferă un bogat material de studiu, în materie civilă nu am întâlnit vreun caz de angajare a răspunderii statului. Aceasta, tocmai din cauza prevederilor legale extrem de restrictive în a recunoaște dreptul victimei la repararea prejudiciului.

Trebuie să arătăm că pe parcursul elaborării lucrării au fost adoptate modificări ale Codului civil, ale Codului de procedură civilă și penală precum și a Legii privind statutul magistraților. Chiar și în prezent există noi proiecte în acest sens, între care amintim pe cel mai important referitor la modificarea Constituției prin introducerea obligativității acțiunii în regres a statului împotriva persoanei răspunzătoare de comiterea erorii judiciare. Raportat la complexitatea situațiilor ce pot apărea în practică, legislația, este într-o permanentă actualizare astfel încât, s-a încercat să se prezente tema abordată atât prin prisma actelor normative în vigoare la acest moment dar și a celor care vor intra în vigoare în viitor (Codul de procedură penală, proiect modificare Legea nr.303/2004).

Bună administrare a justiției, care este un atribut exclusiv al statului, este în același timp și un drept fundamental al cetățenilor oricărui stat democratic. Cu alte cuvinte, deficiențele în organizarea și funcționarea justiției reprezintă încălcări ale acestui drept fiind necesară repararea prejudiciului cauzat beneficiarilor serviciului public al justiției.

Locul răspunderii civile a statului pentru erorile judiciare este disputat între mai multe domenii de drept, cel civil, administrativ, procesual penal. Alegând acest subiect controversat, despre care nu există un material bibliografic bogat în dreptul românesc, dar prezent atât în dezbaterile doctrinare cât și în practica judiciară, sperăm să contribuim la clarificarea condițiilor proprii angajării răspunderii statului pentru erori judiciare, a naturii juridice și a fundamentării acestora pentru a veni în ajutorul teoreticienilor dar și a practicienilor dreptului.

Complexitatea studiului, consistă printre altele și din faptul că cercetarea instituției răspunderii statului pentru erori judiciare obligă la analiză și evaluare atât a naturii juridice și a fundamentului acestuia din perspectiva dreptului civil dar și a celor cu care aceasta are tangență: dreptul penal, administrativ, al muncii, etc.

Apari ia și evolu ia răspunderii statului pentru erori judiciare este organic legat de apari ia și evolu ia conceptelor de răspundere civilă și răspundere a statului

Chiar dac ar fi rezolvat natura juridică a acestei răspunderi, nu ar fi epuizat subiectul abordat, deoarece analiza condițiilor angajării răspunderii și a criteriilor de reparare a prejudiciului nu este nici ea deloc ușoară.

Ne-am propus a da o definiție cât mai corectă noțiunii de eroare judiciară și a stabili pe cât posibil cazurile în care poate apărea identificând soluții inovatoare pentru simplificarea procedurilor de indemnizare a victimelor erorii judiciare și a criteriilor care ar trebui avute în vedere la dezbaterile acestora. Am încercat să răspundem la o serie de întrebări pe care răspunderea patrimonială a statului pentru erori judiciare le ridică.

Care este fundamentul răspunderii? Care este natura juridică a acesteia? Care sunt raporturile juridice ce se stabilesc și cine sunt titularii lor? Care sunt condițiile răspunderii statului și ce prejudicii pot fi cauzate de eroarea judiciară? Cadrul legal actual oferă oare mecanismele necesare reparării prejudiciilor cauzate prin erori judiciare? Se poate menține un echilibru între independența justiției și responsabilizarea ei față de prejudiciile create?

Acestea sunt doar o parte din obiectivele pe care ni le-am propus a le atinge, relevând ideile noastre față de tema abordată și care stau la baza propunerilor de lege ferendă făcute în cadrul lucrării.

Toate acestea m-au determinat să aleg subiectul propus dezbaterilor prin studiul de față, însă nu cu pretenția de a elucida toate problemele teoretice și practice pe care acesta le poate ridica, nici de a afirma adevăruri infailibile, încercând însă să creionăm un tablou al acestei instituții.

Teza își propune pe parcursul celor șapte capitole, divizate pe secțiuni, să trateze contextul răspunderii statului pentru erori judiciare precum și elementele acesteia.

În primul capitol, după cum este și firesc, s-a prezentat cadrul legislativ intern și internațional, precum și terminologia folosită pe parcursul lucrării. Apoi, s-a trecut în revistă reglementarea europeană și internațională a răspunderii statului pentru erori judiciare și s-a analizat interpretarea dată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului noțiunii de proces echitabil.

În privința răspunderii statului am observat că aceasta a cunoscut o evoluție, pornind de la negarea responsabilității până la consacrarea în legea fundamentală a mai multor state, inclusiv în România a răspunderii statului pentru erori judiciare.

În prezent, toată doctrina și practica judiciară este unanimă în a aprecia că statul răspunde pentru exercitarea funcțiilor sale, respectiv în privința funcției legislative pentru edictarea legilor, în privința funcției executive pentru aplicarea corectă a legilor, iar în cazul funcției judiciare de asigurare a controlului asupra aplicării legilor, pentru a nu se da loc la erori judiciare. Judecătorul

aplică dreptul soluționând litigiul, el neintervenind decât în caz de contestare a modului de aplicare a legii, iar rolul său se termină când s-a dat soluția. Administrația însăși, spre deosebire de judecător, urmărește aplicarea dreptului și satisfacerea necesităților publice fără existența vreunui proces.

Am inventariat posibilele obiecții ce se pot aduce angajării răspunderii statului pentru erori judiciare încercând să aducem propriile argumente prin care să le combatem.

În capitolul II am tratat natura juridică a răspunderii statului pentru erori judiciare. S-a început cu o prezentare a dreptului comparat în privința naturii răspunderii. Astfel, am constatat că în prezent, în dreptul francez se face distincția între răspunderea statului pentru eroare judiciară când aceasta este în legătură cu organizarea serviciului justiției și respectiv când aceasta rezultă din funcționarea serviciului public al justiției. În primul caz se consideră că soluționarea cauzei este de atributul instanțelor administrative, iar în cel de al doilea competența aparține instanțelor de drept comun, civile¹.

Ne-am referit și la elemente de drept comparat din Belgia, Italia și Germania observând că în fiecare sistem legislativ există elemente particulare cu privire la natura juridică a răspunderii statului pentru erori judiciare.

În România, literatura de drept administrativ a calificat răspunderea Statului pentru erori judiciare ca o răspundere administrativ-patrimonială, care intervine ca urmare a nefuncționării corecte a serviciului public al statului². S-a mai arătat că răspunderea administrativ-patrimonială este o răspundere cu caracter autonom, supusă unor reguli speciale, proprii, altele decât cele care sunt consacrate de Codul civil și care guvernează regimul răspunderii particularilor³.

Contrar acestor argumente, autorii de drept civil consideră că răspunderea civil delictuală este răspunderea comună în materia răspunderii statului pentru prejudicii, fiind o răspundere patrimonială care aparține dreptului civil. Pentru angajarea acesteia trebuie întrunite elementele răspunderii civile delictuale iar prin atragerea răspunderii statului se urmărește înlăturarea unei pagube și repunerea patrimoniului persoanei vătămate în starea inițială sau despăgubirea persoanei. S-a mai considerat că natura răspunderii patrimoniale pentru prejudicii nu diferă în funcție de norma încalcată, fiind întotdeauna civilă.

După prezentarea doctrinei ne-am aplecat asupra jurisprudenței române în această materie observând că practica instanței supreme este contradictorie în privința naturii răspunderii.

Pentru o mai bună înțelegere a premiselor teoretice ale problemei, am prezentat o sinteză a punctelor de vedere și delimitărilor conceptuale referitoare la natura juridică a răspunderii statului și

---

¹ D.Sabourault, *La fonction juridictionnelle entre autorité, indépendance et responsabilité* în *Justice et responsabilité de l'État*, coordonator Maryse Deguegue, Editura Presses Universitaires de France, 2003, Paris, pag.175.

² D. A. Tofan, *op.cit.*, p.257-258, A. Iorgovan, *op.cit.*, pag.461-463.

³ V. Vedina, *op.cit.*, p.290.

am reliefat propriile noastre argumente în sprijinul tezei civiliste a r spunderii patrimoniale a statului.

Astfel am remarcat faptul c dispozi ia constitu ional de la art.52 alin.3 face trimitere la stabilirea r spunderii statului „în condi iile legii...”. În acela i timp la alineatul precedent, s-a ar tat c stabilirea condi iilor i limitelor exercit rii dreptului persoanei v t mate, în cazul contenciosului administrativ, se face prin *lege organic* . Or dac legiuitorul aprecia c avem de a face cu o r spundere administrativ , putea face trimitere la Legea contenciosului administrativ, ceea ce nu s-a întâmpnat, i chiar i în acest caz ar exista discu ii.

Totodat , am observat c înc lcaarea altor drepturi i obliga ii prezente în alte texte ale acelea i Constitu ii nu atrage, de regul , angajarea unei r spunderi administrative. De exemplu, de i Constitu ia prevede obliga ia statului de ocrotire a s n t ii sau de asigurare a unui mediu s n tos, r spunderea statului în cazul înc lc rii acestor obliga ii are o natur juridic civil . Legea fundamental con ine deci o serie de prevederi cu caracter de principii generale în toate ramurile dreptului, nu numai în ceea ce prive te dreptul administrativ. Nu se poate considera îns c dreptul administrativ monopolizeaz r spunderea organelor statului. În situa ia intervenirii r spunderii statului în cazul diverselor drepturi indicate în Constitu ie, de exemplu protec ia dreptului la proprietate, nediscriminarea salariilor, secretul coresponden ei etc., reglement rile respective constituie izvor de drept deopotriv i pentru dreptul civil, al muncii, penal etc.

În toate cazurile în care s-a pus problema repar rii prejudiciului cauzat, intervine o r spundere civil i nu administrativ . Dezd unarea poate consta inclusiv într-o sum de bani sau chiar într-o rent viager condi iile și criteriile de acordare fiind analizate potrivit principiilor dreptului civil.

Consider m c , r spunderea statului pentru prejudiciile cauzate prin erori judiciare este civil delictual . Ea are ca finalitate repararea integral a prejudiciului cauzat i repunerea victimei în situa ia anterioar (*restitutio in integrum*).

A extinde r spunderea administrativ i în ceea ce prive te *repararea prejudiciului* cauzat oric rei persoane, înseamn a o scoate în afara elementelor clasice ale r spunderii civile, ceea ce ar duce la consecin e inadmisibile.

Am observat, c Statul se poate întoarce cu ac iune în regres împotriva persoanei vinovate de producerea erorii judiciare, regresul fiind specific ac iunii civile iar competen a solu ion rii ac iunii pentru tragerea la r spundere a statului apar ine instan elor civile i nu de contencios administrativ.

Am studiat posibile aplic ri ale ipotezei r spunderii statului pentru erori judiciare drept o r spundere civil pentru fapta altuia sau ca o r spundere a comitentului pentru fapta prepusului.

În acest sens am expus pe larg motivele pentru care am apreciat că *de lege lata* între Stat și judecatori nu există un raport de subordonare, neexistând o autoritate a Statului asupra judecătorilor în ceea ce privește soluțiile pronunțate de aceștia.

Din analiza reglementărilor în vigoare am decelat următoarele ipoteze sau cazuri de răspundere:

1. Răspunderea Statului pentru prejudiciile cauzate în cazul condamnării ori a privării sau restrângerii de libertate în mod nelegal, ce își are sediul în prevederile art.504-507 C.pr.pen (art.538-542 din noul Cod de procedură penală), fiind o *ipoteză specială de răspundere civilă, pentru fapta proprie*, careia îi se aplică regulile de răspundere civilă delictuală, precum și procedura civilă. Soluționarea unor asemenea cauze se va face de instanțele civile de drept comun.

2. Răspunderea Statului pentru erori judiciare săvârșite în alte procese decât cele penale reglementate de art.96 al.1,2,4 din Legea nr.303/2004 este o *răspundere civilă specială, pentru fapta proprie* careia îi se aplică inclusiv regulile de răspundere civilă delictuală.

3. Răspunderea generală a Statului pentru erori judiciare, în alte cazuri decât cele reglementate de legea specială este întemeiată pe dispozițiile art. 52 al.3 din Constituție. Legea nr.303/2004 face referire la răspunderea Statului pentru erori judiciare doar în contextul săvârșirii acestora de magistrați neacoperind întreaga sferă a unor posibile erori judiciare. Faptele celorlalți participanți la procesul penal (martori, prii, experți etc.) sau chiar ale autorităților cu care colaborează instanțele (serviciul de probă iune, serviciul de evidență populației, poliție judiciară etc.) nu sunt avute în vedere de dispozițiile legale menționate. Apreciem că în cazul în care eroarea judiciară se datorează faptelor unor persoane sau autorități care nu au calitatea de magistrați, răspunderea Statului va deriva direct din textul constituțional, neexistând în prezent o altă reglementare. Elementele de răspundere civilă delictuală se vor analiza prin raportare la prevederile art.1349 și 1357 din noul Cod civil, în lipsa unor alte prevederi referitoare la condițiile de răspundere.

Capitolul al-III-lea l-am dedicat fundamentului de răspundere a statului pentru erori judiciare. După ce am făcut o incursiune în mai multe sisteme naționale de drept, cu precădere în cel francez, s-a procedat la o scurtă prezentare a teoriilor referitoare la fundamentele de răspundere civilă.

Am concluzionat că fiecare din acestea își are locul său în fundamentarea de răspundere civilă, culpa rămânând numitorul comun a celor mai multe din ipotezele de răspundere civilă. Odată cu dezvoltarea societății, a ramurilor de drept și apariția tot mai multor legi speciale, răspunderea obiectivă va dobândi o tot mai mare audiență spunzând necesități reparării prejudiciului cauzat victimei, în spiritul echității și limitelor morale. În viziunea noastră fundamentul de răspundere civilă nu trebuie raportat doar la culpa autorului faptei. În mod primordial temeiul de răspundere trebuie

apreciat prin prisma patrimoniului care a suferit paguba și cerința reparării lui. Fără prejudiciu nu ar exista răspundere civilă.

Într-o secțiune distinctă, s-au pus în discuție fundamentele răspunderii statului pentru erori judiciare în dreptul român. Am considerat că pentru a observa care este fundamentul răspunderii statului pentru prejudiciile cauzate prin erori judiciare, este necesar să se răspunde la întrebarea dacă este sau nu necesară existența vinovăției sau culpei acestuia. Atât autorii de drept administrativ cât și cei de drept civil apreciază că răspunderea statului pentru erori judiciare este o răspundere obiectivă⁴.

În opinia noastră, din prevederile art. 96 din Legea nr.303/2004 rezultă existența a două ipoteze de răspundere a statului, cu particularități diferite: răspunderea statului pentru erori judiciare *s vârite în procesele penale* și respectiv răspunderea statului pentru erori judiciare *s vârite în alte procese decât cele penale*.

În privința fundamentului răspunderii statului în cazul erorilor judiciare în materie penală, am constatat că față de prevederile legale în vigoare nu este necesară dovedirea prealabilă a vinovăției magistratului. Aceasta, din nevoia de protejare atât a victimei cât și a magistratului care va răspunde direct doar față de stat. Persoana care a fost vătămată prin eroarea judiciară trebuie apărută atât față de eventuala insolvabilitate a autorului faptei ilicite, cât și prin asigurarea celerității soluționării acțiunii introduse împotriva Statului pentru repararea prejudiciului suferit. Protejarea magistratului se referă de fapt la respectarea continuității actului de justiție, prin evitarea sincopelor și disfuncționalităților activității judiciare care ar putea apărea datorită introducerii unui val de acțiuni icanatoare împotriva magistratilor.

Trebuie remarcat faptul că statul, în baza textului constituțional, răspunde pentru orice eroare judiciară indiferent de proveniența ei. Sursa erorii poate fi o mârțurie mincinoasă, o expertiză greșită, o adresă greșită, un extras de carte funciară eronat etc. și în acest caz statul va răspunde, deoarece el este cel care a asigurat serviciul la care a apelat cetățeanul. Se observă că nu putem vorbi în acest caz de existența unui raport juridic între persoana care provoacă eroarea judiciară și stat, de prepușenie sau în altă formă, în virtutea căruia s-ar putea considera că statul va răspunde pentru fapta altora.

Apreciem că fundamentul răspunderii statului pentru erorile judiciare cauzate în procesele penale îl constituie *ideea de risc de activitate*, în sensul larg al termenului, care nu se bazează pe culpa personală a cuiva. Funcționarea înșurubată a justiției prezintă pentru persoane un risc de a fi pagubite, fiind necesară asigurarea posibilității reparării prejudiciului pe care l-ar putea suferi. Această reparație trebuie să vină din partea celui care și-a asumat acest risc, adică a Statului.

---

⁴ *Ibidem*; A. Iorgovan, *op.cit.*, p.463; O.Puie, *op.cit.*, p.108-112; V.Vedina, *op.cit.*, 2009, p.291.

Până în prezent în doctrină și jurisprudență s-a vorbit în cazul teoriei riscului de diferitele sale variante: a riscului profit, a riscului de autoritate, ideea de echitate. În toate aceste teorii, linia comună este existența unui raport de subordonare între persoana care exercită autoritatea și cea care îndeplinește activitatea. Aceasta se traduce prin posibilitatea de a da ordine, dispoziții, îndrumări, instrucțiuni acestuia din urmă.

Prin desfășurarea unei activități, orice persoană își asumă întregul spectru de drepturi și obligații aferente ei împreună cu riscurile ce le presupune aceasta. Dacă o persoană are posibilitatea organizării de către ea a propriei îndeletniciri este și răspunzătoare de toate consecințele desfășurării acesteia. Apreciem că ideea de risc în conținutul său cel mai simplu constituie axul central al răspunderii unei persoane juridice private sau de drept public. Astfel în cazul riscului de activitate nu este necesară existența unui raport de subordonare și exercitarea unui control efectiv, ci este suficient ca Statul să organizeze activitatea respectiv să asigure cadrul de desfășurare a ei, inclusiv prin perfecționarea și evaluarea profesională a magistraților. Scopul reglementărilor este asigurarea reparării patrimoniale a victimelor erorilor judiciare. Doar astfel se poate justifica și angajarea unei răspunderi proprii a statului pentru orice prejudiciu cauzat de activitatea serviciilor sale. Dacă s-ar pune accentul pe sancționarea autorului erorii judiciare ne-am îndepărtat de scopul legiuitorului și am intra în specificul altor ramuri ale dreptului: răspunderea disciplinară, penală etc.

În consecință, credem că riscul de activitate, în concepția prezentată de noi, este fundamentul răspunderii statului pentru erori judiciare în materie penală.

În continuare am tratat problema fundamentului răspunderii pentru erorile judiciare și vârlite în alte procese decât cele penale. În această situație, răspunderea statului este antrenată numai în condițiile dovedirii vinoviei magistratului care a pronunțat hotărârea ce constituie o eroare judiciară. Am apreciat că necesitatea existenței unei hotărâri definitive, din care să rezulte răspunderea penală sau disciplinară a magistratului, privește de fapt o condiție ce se cere a fi îndeplinită în cadrul unei proceduri prealabile. Aceasta, rezultă din prevederile art.96 alin.4 din Legea nr.303/2004, care prevede necesitatea stabilirii, în prealabil, printr-o hotărâre definitivă, a răspunderii penale sau disciplinare, după caz, a judecătorului sau procurorului. Este o culpă a unei persoane ce intervine separat de raportul juridic ce ia naștere între victimă și Stat. Fără dovedirea culpei nu va putea interveni răspunderea statului pentru erori judiciare, din cauza neîndeplinirii unei condiții de admisibilitate a acțiunii în despăgubiri și nu deoarece Statul nu ar răspunde din cauza nedovedirii *propriei* culpe.

Răspunderea pentru care ne aflăm în prezența unei răspunderi obiective, întemeiate pe ideea de garanție și risc de activitate⁵, este aceea că Statul are obligația să asigure toate condițiile pentru ca erorile judiciare să nu se întâmple în desfășurarea serviciului public al justiției. Este o răspundere angajată în virtutea activității asumate în mod exclusiv de stat și pentru garantarea rezultatelor serviciului său, adică a unor soluții corecte ale organelor judiciare.

Dispozițiile Constituției României consacra obligația de garanție din partea Statului pentru prejudiciile cauzate în activitatea justiției. Scopul reglementării, după cum îl indică și textul este protejarea patrimonială a victimelor erorilor judiciare. Deci se pune accent pe funcția reparatorie a răspunderii civile și nu neapărat pe cea sancționatorie.

Ori de câte ori apare vreo greșală în desfășurarea procesului răspunderea Statului va fi angajată, fiindu-ne în prezența unei răspunderi obiective, *având ca fundament garanția obiectivă, care are ca suport riscul de activitate.*

Acesta este fundamentul răspunderii statului atât în cazul proceselor penale cât și a celor în alte materii însă, în acest ultim caz, nu se înleagă de lege lata (a se vedea art.96 al.4 din Legea nr.303/2004), cerința dovedirii culpei magistratului, ca o condiție de admisibilitate, în cazul răspunderii pentru erori judiciare în alte procese decât cele penale.

În cadrul capitolului IV am expus pe scurt trăsăturile caracteristice ale răspunderii statului pentru erori judiciare. S-a apreciat de către noi că aceasta este o răspundere civilă special reglementată de acte normative diferite dar care se circumscriu aceluiași cerințe ca și răspunderea civilă din dreptul comun. Răspunderea Statului se angajează în prezența condițiilor răspunderii civile delictuale pentru fapta proprie: prejudiciu, fapt ilicit, raport de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciul injust produs. Transpunând aceste elemente pe planul temei tratat în lucrarea de față este necesară existența prejudiciului, a erorii judiciare, a raportului de cauzalitate între eroarea judiciară și prejudiciul suferit de victimă.

Am considerat că răspunderea statului pentru erori judiciare este o ipoteză de răspundere obiectivă statul trebuind să răspundă pentru activitatea defectuoasă a serviciului statului. Răspunderea trebuie angajată indiferent de sursa erorii judiciare. Obligația de reparare este independentă de obligația persoanei care a săvârșit fapta generatoare a lanțului causal. Dacă obligația statului de repararea a prejudiciului ar fi subsecventă și accesorie obligației respectivei persoane, s-ar ajunge la o consecință inadmisibilă prin posibilitatea înleagării răspunderii statului ca urmare a invocării unor cauze exoneratoare de răspundere de către autorul faptei prejudiciabile.

---

⁵ Pentru aceeași opinie a unei răspunderi obiective, care are ca fundament ideea de garanție care are ca suport riscul de activitate, a se vedea art.96 din Legea nr.303/2004, a se vedea L. Pop, *Reglementarea răspunderii subsidiare în proiectul noului Cod civil*, în *Dreptul* nr.10/2007, p. 29-30, inclusiv nota 31.

Aceasta ar duce la meninerea consecințelor erorii judiciare și la imposibilitatea reparării prejudiciului.

Problema existenței sau nu a culpei autorului faptei, precum și a unor cauze exoneratoare de răspundere, se pune doar în cadrul acțiunii în regres a Statului împotriva respectivei persoane.

Am mai arătat că răspunderea pentru eroarea judiciară față de victimă revine întotdeauna doar statului această soluție fiind adoptată de altfel de către majoritatea statelor lumii. Ea vine în sprijinul apărării independenței magistratului, care nu trebuie să stea cu sabia lui Damocles deasupra capului și nu își provoacă teamă în luarea deciziilor. În cazul în care s-ar acorda posibilitatea chemării în judecată direct a persoanei vinovate de eroare, s-ar deschide calea unor posibile abuzuri ale celor care ar exercita acțiunile, iar magistrații ar judeca cauzele gândindu-se la soluții care s conduc la evitarea unor astfel de acțiuni și nu la aflarea adevărului în cauză. De asemenea, se asigură și despăgubirea mai rapidă a victimei erorii judiciare care nu mai trebuie să dovedească culpa magistratului, evitându-se prelungirea incertitudinii raporturilor juridice și a continuării prejudicierii sale.

În cadrul procesului în care s-a solicitat obligarea statului la despăgubiri, ca urmare a erorii judiciare, în opinia noastră Statul nu îl poate chema în garanție pe magistrat. Este ceea ce rezultă din interpretarea textelor legale de la art.96 alin.6 și 7 din Legea nr.303/2004, conform căreia persoana vătămată se poate îndrepta cu acțiune numai împotriva statului. Doar după ce prejudiciul a fost acoperit de stat acesta poate promova o acțiune în despăgubiri împotriva judecătorului sau procurorului care, cu rea-credință sau grav neglijență, a săvârșit eroarea judiciară cauzatoare de prejudicii.

Am arătat că acțiunea în regres a statului se poate exercita doar în anumite limite și am identificat condițiile promovării acțiunii în regres. În general acestea sunt aceleași atât în cazul erorilor judiciare în materie penală cât și a celor comise în alte procese, cu excepția cerinței calității de judecător sau procuror a persoanei care a provocat eroarea judiciară.

Scopul angajării răspunderii Statului îl constituie repararea integrală a prejudiciului, la baza răspunderii civile fiind două principii incontestabile: principiul reparării integrale a prejudiciului și principiul reparării în natură a prejudiciului⁶.

Având în vedere finalitatea urmărită prin tragerea la răspundere a statului pentru erori judiciare, aceea de reparare a prejudiciului și protecție a victimei, instanța de judecată va putea adopta orice fel de măsuri de natură să ducă la restabilirea drepturilor sale sau la compensarea

---

⁶ A se vedea L. Pop, *Teoria generală* ..., op.cit., p.167

pierderilor suferite. Bineînțeles aceasta în măsura în care legea nu limitează expres măsurile reparatorii ce se pot dispune.

Capitolul V al lucrării este consacrat condițiilor angajării răspunderii civile a statului pentru erori judiciare. În mod firesc am explicitat noțiunea de eroare judiciară în privința creșterii legiuitorului nu a oferit o definiție. Eroarea se prezintă sub diverse forme și poate fi clasificată după mai multe criterii. Ceea ce este comun este faptul că eroarea în spațiul dreptului este *o reprezentare falsă a realității juridice, sau altfel spus este o greșeală*.

Eroarea poate consta într-o acțiune sau inacțiune, care însă contravine legii și în litera, dar și în spiritul ei. În cazul acțiunii avem în vedere, de exemplu, pronunțarea unei hotărâri nelegale, iar în privința inacțiunii nepronunțarea de către instanță asupra tuturor faptelor sau asupra probelor. Chiar dacă, la prima vedere, o hotărâre sau ordonanță a fost emisă cu respectarea prevederilor legale, există posibilitatea ca la respectiva soluție să se fi ajuns după stabilirea de fapte eronate pe baza unor date, informații sau lucrări ale altor persoane (martori, instituții, experți, traducători etc.).

Am considerat că față de reglementările actuale, noțiunea de eroare judiciară are două sensuri, unul restrâns și unul larg.

Într-un sens restrâns, eroarea judiciară se referă la hotărârea judecătorească neconformă cu realitatea sau dată cu greșită aplicare a legii. După cum am văzut, acest sens rezultă în mod indubitabil în ceea ce privește procesele penale. Se observă că prevederile art. 504 Cod procedură penală fac referire la soluțiile greșite pronunțate de instanțe și la măsurile dispuse de organul de urmărire penală. Astfel, s-a considerat că eroarea judiciară în procesele penale este definită de însăși textul legal indicat.

În viziunea noastră eroarea judiciară, *stricto sensu*, este *reprezentarea falsă a realității cu ocazia soluționării unei cauze sau a lucrării unei măsurii de către un organ judiciar, iar prin aceasta se provoacă un prejudiciu unei persoane fizice sau juridice*. Eroarea poate fi provocată de orice persoană, dar dobândește caracterul ei judiciar în sensul restrâns al definiției, doar când este cuprinsă într-o hotărâre a instanței, rezoluție, ordonanță sau rechizitoriu al parchetului. Enumerarea de către lege a unor cazuri de eroare judiciară poate fi doar exemplificativă și nicidecum limitativă.

În sens larg, eroarea judiciară cuprinde toate disfuncționalitățile⁷ ce pot apărea în derularea serviciului justiției, referitoare la tergiversarea cauzelor, detenția abuzivă, condamnări nedrepte, expertize greșite, nerespectarea dreptului la apărare etc. Este de altfel bogată jurisprudența atâta

---

⁷ Pentru discuții referitoare la răspunderea statului nu doar pentru hotărâri în măsură greșite, dar și pentru conduită sa generală în legătură cu administrarea justiției, prin prisma prevederilor art. 26 și 50 din Convenție, a se vedea H. Diplă, *La responsabilité de l'état pour violation des droits de l'homme*, Editions A. Pedone, Paris, 1994, p.30-32.

Curii Europene de Justiție de la Luxemburg⁸, cât și a Curii Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg⁹, referitoare la răspunderea Statului pentru diverse disfuncționalități ale justiției. Considerăm că noțiunea de proces echitabil înseamnă activitatea judiciară, iar nerespectarea procedurilor poate duce la existența erorii judiciare. Eroarea judiciară poate fi definită *lato sensu*, ca fiind o *funcționare defectuoasă a serviciului justiției, indiferent de cine a cauzat-o, ce duce la încălcarea drepturilor unei persoane fizice sau juridice și care cauzează prejudicii patrimoniale sau nepatrimoniale*.

Am procedat ulterior la analiza separată a erorilor judiciare în materie penală și respectiv în cazul altor procese. Actualul Cod de procedură penală român prin art.504, reglementează cazurile de erori judiciare și modalitatea de reparare a prejudiciului¹⁰. Am avut în vedere inclusiv modificările preconizate a fi aduse prin Noul cod de procedură penală.

Spre deosebire de Codul de procedură penală, Legea nr.303/2004 nu definește cazurile în care ne aflăm în prezența unei erori judiciare, ci indică doar necesitatea existenței ei în prealabil a unei hotărâri definitive prin care s-a stabilit răspunderea penală sau disciplinară, după caz, a judecătorului sau procurorului, pentru o faptă săvârșită în cursul judecării procesului și dacă această faptă este de natură să determine o eroare judiciară. Astfel, s-au restrâns, în mod nejustificat, posibilitățile de atragere a răspunderii statului pentru erori judiciare, doar la acele situații în care apare o condamnare penală sau disciplinară a magistraților.

Am considerat că, față de multitudinea de cazuri de eroare judiciară ce s-ar putea întâlni în practică, legiuitorul nu ar putea acoperi întreaga arie a acestora astfel că mult mai plauzibil ar fi instituirea unor *criterii* de natură să ducă la determinarea situațiilor ce pot constitui eroare judiciară. În acest sens considerăm că ar trebui avute în vedere: *nelegalitatea hotărârii sau măsurii dispuse și caracterul arbitrar al dispozițiilor date*¹¹

În continuare am prezentat tipologia erorilor judiciare, reprezentarea greșită a realității putându-se datora atât unor factori interni cât și celor externi organului judiciar. Acesta este constituit din magistrați care la rândul lor sunt oameni supuși greșelii. Prin urmare, aprecierea

---

⁸ A se vedea G. Tudor, D. C. Lin, *Jurisprudența CJCE*, vol.1 și 2, Editura C.H.Beck, București 2006.

⁹ Nu ne propunem a face aici o prezentare exhaustivă a acestei jurisprudențe drept pentru care facem trimitere la lucrările a unor renumiți autori, C. Bîrsan, *op.cit. Vol.I*; C.L. Popescu, *Jurisprudența Curii Europene a Drepturilor Omului* (2004), Editura C.H.Beck, București, 2006. Speșele au în vedere mai ales eroarea judiciară în sensul ei larg de disfuncționalitate a justiției. Pentru sensul restrâns și repercursiunile unor greșeli de procedură asupra hotărârii instanței a se vedea *Kadlec și alții c. Cehia*, în C.L. Popescu, *op.cit.*, 2006 p.53-56

¹⁰ Pentru discuții pe această temă se vedea R. Iosof, *Comments on situations that can be considered judicial errors in criminal trials*, în International Symposium „Dimensions of change at the beginning of the XXIst century”, octombrie 23-24, 2009, Editura Risoprint, Cluj Napoca, 2009, p.101-106.

¹¹ L. R. Boil, *op.cit.*, p.406-407.

eronat a unor probe sau interpretarea diferit a textelor legale poate genera o eroare judiciar , fiind o p rere subiectiv a magistratului i drept consecin se produce o eroare judiciar subiectiv .

În alte cazuri avem de a face cu factori externi magistratului: declara ii de martori, expertize, etc., pe care el nu le poate controla trebuind s le ia în considerare ca atare. În acest caz eroarea judiciar nu se mai datoreaz culpei magistratului ci unor cauze obiective pe care nu le putea prevedea i modifica.

Prin urmare putem considera c dup natura ei, eroarea judiciar este subiectiv sau obiectiv dup cum factorii care l-au determinat pe magistrat s adopte solu ia au fost interni, deci subiectivi, sau externi, deci obiectivi.

Având în vedere c ne-am ata at concep iei civiliste a naturii juridice a r spunderii am procedat la analiza elementelor r spunderii civilele delictuale: fapt ilicit care const în eroarea judiciar , prejudiciu, leg tura de cauzalitate între eroare judiciar i prejudiciu.

S-a efectuat o prezentare a categoriilor de prejudicii ce pot fi cauzate victimei erorii judiciare i condi iile ce trebuie îndeplinite pentru a se putea considera c p gubitul are dreptul la repararea acestuia.

Având în vedere tema prezentei lucr ri am constatat îns c pe lâng condi iile r spunderii civile delictuale din dreptul comun trebuie îndeplinite i o serie de condi ii speciale. Acestea ar fi: eroarea s se fi produs în timpul unei proceduri judiciare; s existe o hot râre de constatare a erorii judiciare; s existe o hot râre definitiv care s stabileasc r spunderea penal sau disciplinar , dup caz, a judec torului sau procurorului

Am observat c în cazul acestei r spunderi civile speciale avem de-a face cu o singur cauz exoneratoare de r spundere indicat expres de legiuitor i anume fapta victimei care a contribuit în orice mod la s vâr irea erorii judiciare de c tre judec tor sau procuror.

Efectele r spunderii Statului pentru erori judiciare au constituit **obiectul capitolului VI** al tezei de fa . S-a f cut o prezentare a procedurilor de reparare a pagubelor în cazul erorilor în procesele penale respectiv în alte procese i elementele unei asemenea ac iuni.

Astfel s-au identificat persoanele care pot fi titularile ac iunii, cine poate avea calitatea procesual pasiv , instan a competent a fi investit cu solu ionarea unor asemenea ac iuni, s-a studiat prescrip ia dreptului la ac iune.

Analiza s-a f cut separat în cazul erorilor în materie penal de cele s vâr ite în ale materii deoarece fiecare ac iune are tr s turi specifice. Exist diferen e în ceea ce prive te titularii ac iunii, instan a competent i respectiv termenul de prescrip ie.

Repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare am tratat-o într-o secțiune distinctă. Am pornit de la principiile care se subordonează acestui deziderat respectiv de la principiul reparării integrale a prejudiciului și cel al reparării în natură a prejudiciului.

S-au reliefat criteriile ce pot fi avute în vedere la repararea prejudiciilor materiale, aplecându-ne și asupra soluțiilor oferite de jurisprudență și de doctrină în acest domeniu.

În cazul reparării prejudiciilor corporale am analizat atât repararea latură patrimonială a prejudiciilor corporale cât și componenta lor morală prin raportare la prevederile Noului Cod civil.

Ne-am îndreptat atenția și asupra prejudiciului prin ricoșeu, prin prisma prevederilor Codului de procedură penală și a Noului cod civil, identificând în jurisprudența franceză o serie de cazuri ce nu au făcut până în prezent obiectul vreunui studiu în România. Credem că orientarea instanțelor franceze poate fi avută în vedere la efectuarea unor modificări legislative în țara noastră dar și la pronunțarea hotărârilor de către instanțele române. Am făcut de asemenea câteva observații asupra noilor prevederi de la art. 1391 alin.2 din Noul Cod civil.

În cazul reparării prejudiciilor morale am avut în vedere prejudiciile cauzate prin atingerile aduse personalității afective și cele cauzate personalității sociale. Am studiat această problemă atât în viziunea jurisprudenței instanțelor române dar și pe baza hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului.

Ne-am pus întrebarea dacă este posibil repararea prejudiciilor morale în cazul erorilor judiciare în alte procese decât cele penale față de textul art.96 al.4 prima teză din Legea nr.303/2004 care face referire în mod expres la „dreptul persoanei vătămate la repararea prejudiciilor materiale”. Pentru a observa sensul respectivelor dispoziții am avut în vedere și celelalte acte normative incidente în această materie. Conform Constituției statul este răspunzător patrimonial pentru *prejudiciile* cauzate prin erorile judiciare, neexistând diferențieri după natura acestora. De asemenea, preluându-se norma constituțională, în alin.1 al Legii nr.303/2004 se arată că statul răspunde patrimonial pentru *prejudiciile* cauzate prin erorile judiciare, fără nici o distincție.

Se observă că legea nu interzice compensarea daunelor morale, ci nu o prevede. Or, art.5 din Noul Cod de procedură civilă (fostul art.3 din vechiul Cod civil) și art. 4 alin.2 din Legea nr.303/2004 dispun că este interzis judecătorului a refuza să judece pe motiv că legea nu prevede sau că este neclar sau incomplet. Conform tehnicilor de interpretare, dacă legea specială nu dispune, ne vom raporta la reglementările legii generale, care în cazul răspunderii civile delictuale este Codul civil. Prevederile acestuia se referă la necesitatea reparării prejudiciului, fără a face deosebire dintre cele de ordin material sau moral. Astfel, *de lege lata* apreciem că repararea prejudiciilor morale se va putea face în baza art.1349,1357 și 1381 și urm. din Noul Cod civil. Ar fi de neconceput excluderea

de la reparare a unei întregi categorii de prejudicii, care sunt cel mai des întâlnite în practică¹². S-ar cauza inechităţi flagrante, atât între victimele erorilor judiciare, cât şi între persoanele vinovate de cauzarea daunelor.

De lege ferenda, ar fi de dorit o reglementare expresă a posibilităţii de acordare compensaţiilor pentru daunele morale, în cazul erorilor judiciare în alte procese decât cele penale, ceea ce ar duce la evitarea diverselor interpretări ale textului. De asemenea, prin aceasta s-ar corela alineatele 1 şi 4 ale articolului 96 şi s-ar pune în acord prevederile legale cu cele ale Constituţiei.

În cadrul unei sec iuni distincte ne-am referit la posibilitatea introducerii unui mod automat de indemnizare, în cazul privirii sau restrângerii nelegale de libertate. Din studierea posibilităţii existenţei unui mod de indemnizare în cazul privirii nelegale de libertate am observat că, în mai multe state, există un sistem de compensare automată a prejudiciilor, în diverse situaţii. Ne fiind necesară verificarea vinovăţiei sub aspectul culpei, nu se mai pune problema întinderii acesteia şi deci a cuantumului compensaţiilor pentru paguba suferită. Astfel, în Franţa, prin Legea din 17 iulie 1970 s-a instituit o „Comisie de indemnizare a detenţilor provizorii”¹³.

În Elveţia, legislaţia asigurărilor sociale, conţine prevederi care reglementează modul de determinare a indemnizaţiei, stabilindu-se un maxim care nu poate fi depăşit¹⁴. În Germania legea (Strafrechtsentschädigungsgesetz) prevede o reparare forfetară automată pentru fiecare zi de detenţie, în caz de arest preventiv nelegal. La fel, în Marea Britanie, există un barem clar în funcţie de care se calculează despăgubirile.

În cazul privirii sau restrângerii nelegale de libertate, s-ar pune problema din ce categorie de drepturi şi respectiv prejudicii ar face parte o asemenea situaţie, din cea a drepturilor patrimoniale sau nepatrimoniale. Se observă că dreptul lezată al persoanei este dreptul la libertate ce este garantat prin art.23 din Constituţie. Dispoziţiile constituţionale reglementează şi condiţiile pentru luarea măsurilor de natură a priva o persoană de libertate. Această garanţie a statului se extinde şi asupra cazurilor de încălcare a acestui drept şi deci a naţiunii obligă ie de a despăgubi persoana lezată.

---

¹² În sensul că referirea numai la prejudicii „materiale” a textului legal este restrictivă, în raport de prevederile art.52 alin.3 din Constituţie, care vizează, la modul general, fără deosebire „prejudiciile cauzate prin erorile judiciare”, a se vedea şi I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol.I, Editura AllBeck, 2005, p.111.

¹³ După 2001 denumirea ei a fost schimbată în *Commission nationale d'indemnisation (Comisia naţională de despăgubiri)*. Din comisie fac parte Preşedintele Curţii de Casaţie sau reprezentantul acestuia, în calitate de preşedinte al acesteia; doi magistraţi cu grad de preşedinte de cameră (secţie) sau consilier, desemnaţi de biroul curţii, trei supleanţi, de asemenea desemnaţi de biroul curţii.

¹⁴ Pornind de la Legea federală privind asigurarea în caz de accidente, s-a discutat în doctrină şi jurisprudenţa elveţiană despre a se numi metoda „în doi paşi”. Astfel, potrivit art.24 din lege, persoana asigurată are dreptul la o indemnizaţie echitabilă, alături de renta pentru invaliditate, ea neputând depăşi suma maximă a câştigului anual asigurat la data accidentului. O revizuire a acesteia este posibilă doar dacă agravarea este importantă şi nu era previzibilă. Pentru prejudiciile cu caracter special, se va putea aplica baremul prin analogie, înănd cont de gravitatea atingerii. Deci, în primul pas se calculează reparaţia de bază, conform unor sume existente în tabelele puse la dispoziţia instanţei, iar în al doilea pas suma respectivă este ridicată sau micşorată, în raport de împrejurările concrete ale speţei. În al doilea pas se aplică criteriile generale de drept comun, stabilite prin doctrină şi jurisprudenţă.

Drepturile subiective intime legate de persoana titularului lor, fiind lipsite de un conținut economic, nu sunt susceptibile de evaluare bănească și nu fac parte din patrimoniul acelei persoane. Din această categorie face parte și dreptul la libertate.¹⁵

În jurisprudența română s-a reținut ca și criteriu al acordării daunelor morale între altele și durata arestării preventive. Ar fi oare posibil separarea acestui criteriu de restul celor avute în vedere la acordarea compensațiilor bănești? Considerăm că răspunsul nu poate fi decât unul afirmativ. Prin aceasta s-a obiectivat prejudiciul cauzat prin încălcarea dreptului la libertate. Desigur, că prin indemnizarea doar a daunei provocate prin încălcarea dreptului la libertate nu se reușește și compensarea pentru restul pierderilor cauzate. Credem însă că este important fixarea unui punct de plecare în aprecierea cuantumului prejudiciului care se poate face prin instituirea unui barem și a unui plafon maxim pentru privarea sau restrângerea de libertate. Ulterior fixării sumei, se poate discuta și despre repararea celorlalte categorii de daune în funcție de dovedirea lor. Repararea se poate face atât prin mijloace nepatrimoniale, cât și prin compensare bănească. Totodată astfel de prevederi nu ar exclude posibilitatea unei acțiuni în regres împotriva celui responsabil în condițiile legii¹⁶ în cazul în care persoana vinovată nu a contribuit la un fond de garantare.

Considerăm că indemnizarea victimei unei privări sau restrângeri nelegale de libertate ar putea avea loc prin fixarea unui barem în funcție de orele de reținere, precum și de zile, luni sau ani de detenție nelegală. De asemenea, s-ar putea stabili un plafon maxim de acordare a compensațiilor bănești.

Prin instituirea unui singur criteriu în cazul lipșirii de libertate și instituirea posibilității reparării și a celorlalte categorii de prejudicii, în situația justificării lor, s-ar crea o jurisprudență unitară și s-ar acorda o satisfacție echitabilă victimei erorii judiciare. În acest mod s-ar asigura și previzibilitatea soluțiilor de despăgubire a victimelor. Or, Curtea Europeană de Justiție în mai multe cauze a condamnat România tocmai pentru lipsa previzibilității soluției ce se pronunță în cadrul procesului, prin existența unei jurisprudențe neunitare. De aceea, s-ar putea institui o comisie de indemnizare după modelul francez, însă la nivelul Curților de Apel, alcătuită din președintele instanței și doi președinți de secție, care să soluționeze cererile de acordare a despăgubirilor ca urmare a privării sau restrângerii de libertate în mod nelegal. Procedura soluționării unor asemenea cauze să se desfășoare în Camera de Consiliu. Împotriva soluțiilor comisiei să se prevadă o singură cale de atac, care va fi soluționată de Înalta Curte de Casație și Justiție în edin public tocmai în scopul asigurării unei jurisprudențe unitare. De altfel, pentru sistemul judiciar român această nu ar fi

---

¹⁵ E. Lupan, I. Sabău-Pop, *Tratat de drept civil român.vol.I, Partea generală*, Editura C.H.Beck, București, 2006, p.111.

¹⁶ Aceeași opinie a fost exprimată și în literatura franceză: M. Sousse, *La notion de réparation des dommages en droit administratif français*, Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, Bibliothèque de droit public, 1994, p.155.

o premier deoarece în prezent, în baza Legii nr.211/2004, la nivelul fiecărui tribunal există Comisia pentru acordarea de compensații financiare victimelor infracțiunilor, aceasta acordând însă reparații financiare victimelor infracțiunii și nu a erorilor judiciare¹⁷. Această procedură simplificată ar contribui la soluționarea cu mai multă rapiditate a cererilor, ar degreva instanțele ordinare de volum mare de dosare și s-ar evita administrarea de probe în privința indemnizației pentru lipsirea de libertate, singurul aspect ce interesează fiind durata acesteia.

În Capitolul VII obiectul studiului l-a constituit acțiunea în regres a Statului împotriva persoanei vinovate de comiterea erorii judiciare.

În cadrul unor secțiuni distincte s-a analizat atât situația în care autorul erorii judiciare are calitatea de magistrat dar și cazul în care eroarea judiciară este săvârșită de o altă persoană.

Am expus cadrul legal al răspunderii magistraților în România și modul în care este reglementată această răspundere în alte sisteme naționale de drept, opinia unanimă fiind că răspunderea civilă a magistraților este o răspundere pentru fapta proprie, subsidiară celei a statului. Fundamentul răspunderii este unul subiectiv textul constituțional și legile dezvoltătoare în materie stabilind că vinovăția magistratului trebuie să ia forma relei-credințe sau a gravei neglijențe, astfel încât răspunderea acestuia este una fundamentată pe ideea de culpă.

Răspunderea magistratului cunoaște însă anumite limite care însă nu trebuie să oprească responsabilizarea celor care îndeplinesc serviciul nobil al justiției, nici măcar prin invocarea independenței. În loc de a vorbi de iresponsabilitate vorbim de „limitele responsabilității judecătorești”¹⁸ ce constau în: independența și inamovibilitatea judecătorilor; independența și stabilitatea procurorilor, colegialitatea completelor, secretul deliberării, posibilitatea exercitării cenzurii de atac, autoritatea de lucru judecat.

În continuarea demersului nostru am procedat la scoaterea în evidență condițiilor exercitării acțiunii în regres. În acest sens am considerat că este necesară existența unei hotărâri judecătorești de obligare a statului la despăgubiri, repararea pagubei trebuie să fi fost deja făcută de către stat, persoana împotriva căreia se exercită acțiunea în regres să fi provocat situația generatoare de daune,

---

¹⁷ Conform art.28 al.2 din Legea nr.211/2004 (publicată în Monitorul Oficial nr.505 din 4 iunie 2004) Comisia pentru acordarea de compensații financiare victimelor infracțiunilor este alcătuită „din cel puțin doi judecători, desemnați pentru o perioadă de 3 ani de adunarea generală a judecătorilor tribunalului.” Cererea de compensație financiară și cererea privind acordarea unui avans din compensația financiară se soluționează în camera de consiliu, cu citarea victimei. Participarea procurorului este obligatorie. Hotărârea poate fi atacată cu recurs la curtea de apel, în termen de 15 zile de la comunicare. Fondurile necesare pentru acordarea compensației financiare sau a avansului din aceasta pentru victimele infracțiunilor se asigură de la bugetul de stat, prin bugetul Ministerului Justiției. Statul, prin Ministerul Justiției, se subrogă în drepturile victimei care a beneficiat de compensație financiară sau de un avans din aceasta pentru recuperarea sumelor plătite victimei. Menționăm că ideea existenței acestei comisii a fost preluată tot după sistemul francez unde poartă denumirea de „Commission d’Indemnisation des Victimes d’Infractions Pénales”, și care își desfășoară activitatea în cadrul Tribunalux de Grande Instance (Tribunale de mare instanță), echivalentul Tribunalurilor din România. Deci, și în cazul comisiilor de despăgubire a celor arestați pe nedrept s-ar putea prelua același model, la nivelul Curților de Apel.

¹⁸ M.Capelletti, *Le pouvoir des juges*, Presses Universitaires d Aix-Marseille, Economica, Paris, 1990, p.131

cu rea-credință sau gravă neglijență. Această ultimă condiție reiese din dispozițiile art.507 C.pr.pen., unde se arată că acțiunea în regres împotriva celui care, cu rea-credință sau din gravă neglijență, a provocat situația generatoare de daune, este obligatorie. În materie civilă, fața de dispozițiile art.96 alin.4 din Legea nr.303/2004 rezultă că este necesar ca reaua credință sau grava neglijență să fie constatată prin hotărâre de condamnare la o pedeapsă penală a magistratului sau de sancționare disciplinară a acestuia.

O altă noutate pe care o aduce lucrarea de față este propunerea instituirii unui sistem de asigurare pentru judecători și procurori. Existența faptelor culpabile ale judecătorilor și procurorilor, precum și posibilitatea angajării răspunderii lor, a dus la discuții despre necesitatea menținerii independenței magistraților și a apărării acestora în fața presiunilor la care ar fi expuși prin răspunderea directă patrimonială față de victima erorii judiciare pe de o parte. Dacă, până în prezent, statul a fost „asiguratorul” lor, se pune din ce în ce mai mult problema suportării de persoanele vinovate a prejudiciilor cauzate de ele. Unele state au gândit un sistem general de asigurare, pentru culpa profesională.

În Spania judecătorii subscriu în totalitate și obligatoriu la o asigurare de răspundere civilă profesională, ca o garanție împotriva obligării prin hotărâri civile la repararea prejudiciilor sau consecințelor ce rezultă din sancțiunile disciplinare dispuse contra lor.

De asemenea, în Italia, Asociația Națională a Magistraților Italiani a luat inițiativa negocierii, cu câteva din cele mai importante societăți de asigurare italiene, a unor condiții generale pentru un contract tip de asigurare, standard la care magistrații să poată subscrie facultativ.

Un mecanism de asigurare a magistraților ar fi binevenit și în România. Printr-un astfel de mecanism, ar exista posibilitatea evitării acțiunii în regres direct împotriva magistratului. Astfel, credem că ar exista două posibilități:

1. instituirea unui fond de garantare la dispoziția statului, care să acționeze ca un asigurator, fond la care magistrații să poată contribui după dorința lor, în mod facultativ. Dacă au contribuit, despăgubirea solicitată de victimă se va avansa din acest fond, fără plafonare, și nu se va mai exercita acțiunea în regres de către stat. Dacă nu s-a contribuit de magistrat, ar exista posibilitatea acțiunii în regres.

2. posibilitatea asigurării de către magistrați, la societățile de profil existente.

Apreciem că instituirea unui fond de garantare, administrat de stat, ar fi cea mai bună soluție în fața unei eventuale acțiuni în răspundere patrimonială.

A trebui să se prevadă că în acțiunea în regres întemeiată pe gravă neglijență, statul este obligat să scheme în judecată și instituția la care judecătorul sau procurorul este asigurat pentru răspundere

civil . Obligația de plată a despăgubirii poate fi stabilită numai în sarcina instituției de asigurare și doar în limita valorii asigurate.

Considerăm că această variantă ar răspunde mai bine cerințelor actuale ale societății. În primul rând s-ar prevedea fără echivoc că acțiunea în regres împotriva magistratului se soluționează cu citarea asiguratorului. Astfel se evită posibilitatea interpretării textului din varianta Ministerului Justiției, în sensul promovării unei acțiuni separate împotriva asiguratorului. În al doilea rând se specifică în mod clar că obligația de plată revine doar asiguratorului și nu magistratului. Este discutabil caracterul obligatoriu sau nu a unei asemenea asigurări. În opinia unor magistrați încheierea asigurării de răspundere civilă pentru erori judiciare sârșite din gravă neglijență ar trebui să fie facultativă și nu obligatorie; în altă opinie se propune ca, dimpotrivă, să se consacre în mod expres caracterul obligatoriu al asigurării de răspundere civilă, precum și plata primelor de asigurare de la bugetul de stat. Considerăm că ea ar trebui să fie obligatorie doar până la o anumită limită. Pentru o sumă mai mare asigurarea poate fi încheiată separat în mod facultativ.

Astfel de asigurări există în Olanda, prima de asigurare fiind considerată un bonus care se adaugă la salariul magistratului și care este plătit de la buget.

În consecință este necesară reglementarea cât mai rapidă a unui sistem de asigurarea magistratilor pentru risc profesional cu prevederea unor criterii de plafonare minimă și maximă a sumei asigurate și a primei lunare de asigurare. Totodată ar trebui să se statueze în mod expres interdicția exercitării de acțiuni civile directe împotriva magistratilor pentru erori judiciare, cum ar fi acțiunile întemeiate pe dreptul comun al răspunderii civile delictuale;

Proiectul de lege de modificare a Legii nr.303/2004, în varianta Ministerului Justiției, creează premisele unui dezechilibru între puterile statului, deoarece, deși judecătorul și procurorul răspund personal pentru prejudiciile cauzate prin erori judiciare, persoanele vinovate de situațiile respective – autorități și instituții publice – nu răspund în mod real, ulterior angajării răspunderii statului¹⁹. Într-adevăr există multe cazuri în care alte persoane care nu au calitatea de magistrat au creat situații care au generat eroarea judiciară. Ce se întâmplă în cazul acestora? Am încercat să oferim un răspuns în cuprinsul secțiunii referitoare la răspunderea patrimonială a celorlalte persoane care au contribuit la sârșirea erorilor judiciare.

În cazul erorilor judiciare în materie penală nu există o condiționare a răspunderii după calitatea persoanei, spre deosebire de cel al erorilor judiciare în alte procese decât cele penale, unde legiuitorul a precizat expres că acțiunea în regres se poate îndrepta doar împotriva judecătorului sau

---

¹⁹ Conform *Punctului de vedere referitor la proiectul de Lege pentru modificarea și completarea Legii nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor și a Codului de procedură penală în ceea ce privește răspunderea materială a magistratilor* al Direcției legislative, documentare și contencios a Consiliului Superior al Magistraturii înregistrat la această instituție sub nr. Nr. 19572/1154/2010.

procurorului. Fa de prevederile Codului de procedur penal , care dispun c Statul are ac iune în regres împotriva aceluia care, cu rea-credin sau din grav neglijen , a provocat situa ia generatoare de daune, apare întrebarea dac statul poate exercita ac iunea în regres împotriva oric rei persoane sau doar a angaja ilor s i. Am r spus în sensul c statul poate formula o ac iune în regres împotriva respectivelor persoane, cu condi ia dovedirii vinov iei acestora. Textul legal impune ca aceast vinov ie s se prezinte sub forma relei-credin e sau a gravei neglijen e.

Prin art.12 din O.G.94/1999 se instituie i o ipotez de ac iune în regres, indiferent de natura procesului în care intervine eroarea judiciar . Este vorba de cazul condamn rii statului la Curtea European a Drepturilor Omului sau în cazul rezolv rii amiabile a unui astfel de litigiu. S-ar putea considera c aceast ipotez nu are de a face cu r spunderea pentru erori judiciare, decât în cazul în care condamnarea statului a survenit în baza art. 3 din Protocolul 7 la Conven ie.

Se observ îns c de multe ori litigiile în fa a instan ei europene survin ca urmare a viol rii celorlalte articole din Conven ie decât cel indicat mai sus. În opinia noastr i în situa ia aceasta putem vorbi despre existen a unor erori judiciare, la baza lor putând sta faptele unor persoane care nu au calitatea de magistra i. Furnizarea de date gre ite instan ei, expertize gre ite, anchetele eronate ale poli iei etc, pot sta la baza înc lcrii unor alte prevederi ale Conven iei, ele putând genera erori judiciare.

În cazul r spunderii patrimoniale a celorlalte persoane care au contribuit la s vâr irea erorilor judiciare fundamentul îl constituie în mod clar ideea de culp .

Pentru promovarea unei ac iuni în regres, i în cazul acestor persoane trebuie îndeplinite mai multe condi ii, ce rezult din analiza prevederilor legale aplicabile în diferitele ipoteze studiate. Astfel, în primul rând, în toate situa iile este necesar existen a unei hot râri judec tore ti de obligare a statului la plata de desp gubiri c tre victima erorii judiciare. În al doilea rând, ca urmare a respectivei hot râri i a stabilirii r spunderii statului, trebuie s se fi efectuat plata efectiv a desp gubirilor c tre victima erorii judiciare. În al treilea rând, ac iunea în regres se exercit împotriva persoanei care a provocat situa ia generatoare de daune, doar ea având calitate procesual .

Prin concluziile tezei am sintetizat principalele idei ce pot fi desprinse din analizele f cute pe parcursul acesteia aducând în aten ie propunerile noastre *de lege ferenda*.

1. Legisla ia român cuprinde dispozi ii, chiar dac nu suficiente, referitoare la repararea erorilor judiciare. Acolo unde legile speciale, respectiv Codul de procedur penal i Legea nr.303/2004 nu dispun, intervine legea fundamental , Constitu ia, i cea general , Codul civil, deoarece eroarea judiciar este urmare a unei fapte ilicite, astfel încât *se aplic principiile r spunderii civile delictuale*.

2. Răspunderea statului pentru erori judiciare este o *ipoteză specială de răspundere civilă*. Faptul că repararea prejudiciului, cauzat prin erori judiciare este reglementat de cîte trei norme de drept public, respectiv Constituția, Legea nr.303/2004 și Codul de procedură penală, nu schimbă natura acestei instituții. Natura civilă este dată de faptul că raporturile ce se nasc sunt patrimoniale iar subiectele raportului juridic, respectiv persoana vădită și statul, se află pe poziție de egalitate juridică. Ne aflăm în prezența unui caz distinct, special de răspundere civilă pentru fapta proprie a statului, similar cu acela al răspunderii persoanei juridice pentru propria faptă. Totuși răspunderea statului prezintă anumite particularități. Eroarea judiciară va consta într-o soluție a organului judiciar, procuror sau judecător. În ceea ce privește părțile raportului juridic acestea sunt constituite de victima erorii judiciare, pe de o parte, și întotdeauna statul, pe de altă.

3. Fundamentul răspunderii statului este întemeiat pe *ideea de garanție, ce are ca suport riscul de activitate*. Statul este cel chemat să repare prejudiciile cauzate de propriul său serviciu, pentru care este înut să garanteze. Asumându-și monopolul administrării justiției, el trebuie să suporte și riscul ce survine în urma unei asemenea activități. Este o răspundere obiectivă, a statului, ce nu poate fi confundată cu răspunderea subiectivă a persoanei care a provocat eroarea judiciară. Răspunderea obiectivă îndeplinește o dublă funcție: compensatorie și educativ-preventivă. Pentru a evita neclaritățile în ceea ce privește fundamentul răspunderii statului în cazul erorilor judiciare în alte procese decât cele penale, considerăm că ar fi de dorit abrogarea sau modificarea prevederilor art.96 al.4 din Legea nr.303/2004. Condiționarea unei răspunderi obiective, a statului, ce derivă direct din prevederile constituționale, de o răspundere subiectivă a persoanei, instituită de o lege care ar trebui să respecte Constituția, este o dispoziție neconstituțională ce nu trebuie menținută.

4. Erorile judiciare, fie că se referă la jurisdicție, fie la procedură, în aprecierea și aplicarea legii sau în evaluarea probelor, *trebuie să fie reparate doar în calea de atac*; alte erori judiciare care nu pot fi îndreptate astfel (de exemplu întârzierea excesivă în soluționarea dosarelor) trebuie, cel mult, să conducă la o plângere a justiabilului nesatisfăcut *împotriva statului*.

5. Orice corectare a altor erori în administrarea justiției (inclusiv, de exemplu, întârzierile excesive) se adresează *exclusiv statului* și nu este potrivit ca judecătorul să fie expus, în ceea ce privește exercițiul funcției juridice, vreunei răspunderi personale cu excepția cazului în care face o greșeală intenționată sau din culpă gravă.

6. Definiția erorii judiciare nu se poate realiza într-un mod cuprinzător. Erorile ar trebui avute în vedere ca un element al răspunderii fără restrângerea angajării răspunderii statului și pentru alte fapte ilicite. Legile pot prevedea condițiile exercitării acțiunilor în despăgubiri, însă rămâne jurisprudenței să se pronunțe în concret asupra situațiilor ce constituie erori judiciare, la fel cum în cazul răspunderii civile delictuale, Codul civil și celelalte legi speciale nu pot prevedea limitativ

faptele ilicite și doar condițiile tragerii la răspundere a autorului faptei. Considerăm că eroarea judiciară în sens restrâns constă în *reprezentarea falsă a realității cu ocazia soluționării unui dosar sau a luării unei măsuri de către un organ judiciar, de natură a produce un prejudiciu*. Eroarea judiciară nu ar trebui circumscrisă prin enumerarea limitativă a situațiilor în care poate interveni aceasta. E necesar să se definească sensul larg al noțiunii prin trimiteri la trăsăturile principale ale acesteia. De aceea, credem că cea mai corectă definiție legală ar fi în sensul că eroarea judiciară reprezintă *funcționare defectuoasă a serviciului justiției, cauzată de orice persoană, ce duce la încălcarea drepturilor unei persoane, fizice sau juridice, și care cauzează prejudicii de natură patrimonială sau nepatrimonială*.

7. Față de situațiile concrete în care intervine eroarea judiciară credem că ar trebui făcută distincția între eroarea *judiciară subiectivă*, la originea creia stă magistratul și *cea obiectivă*, datorată altor persoane sau unor factori externi activității propriu-zise a magistratului. Statul va răspunde pentru ambele tipuri de erori judiciare. În primul caz pentru eroarea magistratului, iar în cel de al doilea pentru eroarea provocată de alte persoane. Această diferențiere prezintă relevanță mai ales în cazul acțiunilor în regres și a stabilirii răspunderii personale a autorului situației ce a generat eroarea judiciară.

8. În cazul necuprinderii în normele legale a unei definiții a erorii judiciare, s-ar impune reglementarea și în România, ca și în alte state, a *noțiunii de funcționare defectuoasă a serviciului public al justiției*. Acesta este necesar, cu atât mai mult cu cât, în prezent, nu există un alt temei pentru răspunderea statului în cazul tergiversării cauzelor, a erorilor de procedură din cursul proceselor, a trimiterii în judecată a unor persoane cu încălcarea vădită a drepturilor lor, etc. Considerăm că trebuie elaborată o lege care să prevadă răspunderea statului pentru erori judiciare, dar și pentru funcționarea și organizarea defectuoasă a justiției. S-ar acoperi o paletă mult mai largă de vicii ale desfășurării proceselor, cum ar fi: incompatibilitățile, întârzieri în soluționarea cauzelor, etc. Deși acestea nu reprezintă erori judiciare în sensul restrâns al noțiunii cauzează prejudicii participanților la actul de justiție. Legea ar trebui să prevadă expres doar condițiile ce trebuie îndeplinite pentru a ne găsi în prezența unui prejudiciu reparabil și doar exemplificativ să enumere erorile judiciare în procesele civile și penale.

9. Considerăm că în mod greit, atât legiuitorul cât și doctrina au confundat noțiunea de *eroare judiciară*, cu cea de *fapt care o provoacă*. Eroarea judiciară, în sens restrâns, va fi întotdeauna doar actul în care se regăsește o greșală, o reprezentare falsă a realității. Actul respectiv este o hotărâre judecătorească sau o ordonanță a procurorului.

Contribuția la provocarea erorii judiciare poate însă consta într-o faptă săvârșită de orice altă persoană, chiar dacă nu este magistrat. *Există două raporturi juridice obiective distincte:*

- a) *Între persoana prejudiciată prin eroare și Stat, a cărui organ a pronunțat hotărârea,*
- b) *Între Stat și autorul faptei care a provocat eroarea judiciară.*

Statul, în virtutea principiului constituțional este chemat să acopere prejudiciul cauzat prin erorile judiciare, însă nu în virtutea legăturii cu magistrații, ci în baza garanției pentru serviciul pe care îl organizează și care a emis o hotărâre greșită, indiferent dacă este culpa magistratului sau a altei persoane. În cadrul acțiunii în regres se face însă distincția între persoanele care au calitatea de magistrat și cele care nu au această calitate, dar prin faptele lor, au provocat eroarea judiciară.

10. În noul Cod de procedură penală se limitează în mod nepermis aria de cuprindere a situațiilor pentru care statul răspunde, doar la cazul persoanei achitate după rejudecare sau private nelegal de libertate. Se exclude astfel de la reparare o serie de alte erori judiciare cum ar fi: măsurile nelegale de restrângere a libertății, de percheziție, actele abuzive din fază de urmărire penală, precum și măsurile luate în cursul procesului penal de natură prejudicială partea (sechestrarea bunurilor, luarea unei măsuri de siguranță, etc.). Prin urmare, *de lege lata*, singura soluție la îndemâna persoanelor prejudiciate este acțiunea întemeiată pe dreptul comun, prin raportare la Constituție și la convențiile internaționale. *Ar fi de dorit extinderea cazurilor în care este posibil repararea prejudiciilor și în situația luării de către organele judiciare a unor măsuri nelegale de natură a restrânge libertatea persoanei, respectiv dreptul la proprietate sau viață de familie.*

11. În cazul erorilor judiciare în alte procese decât cele penale ar fi necesară modificarea prevederilor art.96 al.4 din Legea nr.303/2004, în sensul că răspunderea statului să nu fie condiționată de răspunderea penală sau disciplinară a magistratului. Această condiționare a fost introdusă ca urmare a interpretării greșite a recomandărilor din Carta Europeană a Judecătorilor în care, la alin. 5.2, se subliniază nevoia de a restrânge răspunderea civilă a judecătorilor la „despăgubirea statului pentru neglijență gravă și impardonabilă, prin proceduri legale, cu acordul anterior al unei autorități independente”. Această prevedere se referă însă doar la limitarea răspunderii judecătorului și nu a statului, fiind valabilă doar în cadrul raportului ce ia naștere între stat și judecător. Statul prin actuala prevedere a căutat să se exonereze de fapt de răspunderea având în schimb întotdeauna posibilitatea recuperării prejudiciului de la magistrați. Formularea unui eventual articol referitor la acțiunea în regres a statului s-ar putea face în felul următor: *Acțiunea în regres a statului împotriva judecătorului sau procurorului, nu se va putea exercita decât în cazul în care s-a stabilit, în prealabil, printr-o hotărâre definitivă, răspunderea penală sau disciplinară a acestuia pentru o faptă săvârșită în cursul procedurii judiciare și dacă această faptă a fost de natură să determine eroare judiciară.*

Prin proiectul elaborat de Ministerul Justiției, pus în dezbatere publică în august 2010, se propune modificarea Legii nr.303/2004 și introducerea art.96³ cu următorul conținut: *În toate*

cazurile, ac iunea în regres a statului se exercit numai dup ce s-a stabilit în prealabil, printr-o hot rre definitiv , r spunderea penal a judec torului sau procurorului pentru o infrac iune s vâr it în cursul procesului, sau, dup caz, r spunderea disciplinar a acestuia.

Consider m c varianta propus de noi ar r spunde mai bine cerin elor stabilirii r spunderii magistratului. Dac am accepta varianta ministerului consecin a ar fi c , ac iunea în regres, în cazul existen ei r spunderii penale a magistratului ar putea fi promovat doar dac aceasta prive te o infrac iune s vâr it în cursul procesului. În acela i timp îns în cazul r spunderii disciplinare aceea i ac iune poate fi formulat pentru o abatere de natur disciplinar care nu a fost comis în timpul procesului. Totodat apreciem c ar fi de dorit i exprimarea clar a cerin ei ca fapt s fi fost de natur s determine eroare judiciar . Chiar dac magistratul a comis o infrac iune sau abatere, nu întotdeauna ea este cea care a provocat eroarea.

12. În ceea ce prive te repararea prejudiciului cauzat prin lipsirea de libertate în mod nelegal *propunem o procedur nou prin instituirea unei comisii de indemnizare* la nivelul Cur ilor de Apel, alc tuit din pre edintele instan ei i doi pre edin i de sec ie, care s solu ioneze cererile de acordare a desp gubirilor ca urmare a priv rii sau restrângerii de libertate în mod nelegal. Desf urarea procedurii ar putea avea loc în Camera de Consiliu. Împotriva solu iilor comisiei se impune reglementarea unei singure c i de atac, solu ionarea ei fiind de competen a Înaltei Cur i de Casa ie i Justi ie în edin public tocmai în scopul asigur rii unei jurispruden e unitare. Aceast procedur simplificat ar duce la solu ionarea cu mai mult rapiditate a cerilor, ar degreva instan ele ordinare de înc rc tur evitându-se administrarea de probe pentru cuantificarea indemniza iei în cazul lipririi de libertate în mod nelegal, singurul aspect ce intereseaz fiind durata acesteia. Desigur c aceast recomandare poate fi îmbun t it , nefiind la ad post de critici. Se poate i cazul procedurii actuale s se instituie un sistem de barem cu limite minime i maxime de acordare a desp gubirilor.

13. Dup cum am observat exist o neclaritate cu privire la posibilitatea *repar rii prejudiciilor morale* în cazul erorilor judiciare în alte procese decât cele penale. În art.96 al.4 din Legea nr.303/2004 se prevede c persoana v t mat are dreptul la „repararea prejudiciilor materiale” cauzate prin erorile judiciare s vâr ite în alte procese decât cele penale. Consider m c prin acest formulare se limiteaz în mod nepermis dreptul persoanelor prejudiciate la repararea integral a pagubei i constituie o discriminare fa de victimele erorilor judiciare dintr-un proces penal, precum i fa de persoanele care solicit repararea prejudiciilor pe calea dreptului comun. Având în vedere reglement rile constitu ionale de la art.52 al.3 care nu restric ioneaz repararea prejudiciului dup natura acestuia, *propunem reformularea dispozi iilor men ionate în sensul recunoa terii persoanei v t mate a dreptului la repararea prejudiciilor cauzate de erorile judiciare, f r a se mai face distinc ie dup natura lor.*

14. La acordarea despăgubirilor trebuie să se dea prioritate *restabilirii situației anterioare*, respectiv reparării în natură a prejudiciului. Deși sunt mai rare aceste situații, ele se pot ivi în practică. Acțiunea privind repararea consecințelor erorii judiciare, prin restituirea unor bunuri sau restabilirea unor drepturi, nu poate fi scoasă din sfera prevederilor legale referitoare la eroarea judiciară. Necesitatea repunerii victimei în situația anterioară este tot rezultatul comiterii erorii judiciare. *Apreciem că soluționarea pe calea unei singure acțiuni, a tuturor aspectelor legate de repararea pagubelor, este mai favorabilă persoanei victime, prin urmare proba iunii, decât o acțiune de întoarcere a executării pe calea dreptului comun.*

15. În ceea ce privește acțiunea regres, considerăm că ar fi de dorit evitarea introducerii unei astfel de acțiuni de către stat împotriva unui magistrat. Dacă există posibilitatea unei asemenea acțiuni din partea statului, judecătorul și procurorul va deveni preocupat de cum să evite astfel de acțiuni și nu de soluționarea cât mai corectă a cauzei. Când se depune o cerere în despăgubiri împotriva statului judecătorul va fi tentat să dea dreptate statului și nu victimei erorii judiciare, tocmai din reflexul de protejare a sa în fața unei eventuale răspunderi patrimoniale. De altfel concluzia Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni este că nu este potrivit ca un judecător să fie expus, în ceea ce privește exercițiul funcțiilor juridice, vreunei răspunderi personale, chiar prin despăgubirea statului, cu excepția cazului în care face o greșală intenționată. *Ca principiu general, ar trebui să se prevadă în mod expres în normele legale că judecătorii sunt scutiți complet de răspundere civilă în ceea ce privește plângerile direct împotriva lor în legătură cu exercițiul funcțiilor lor.* Ar fi de dorit ca, în cazul menținerii reglementărilor referitoare la acțiunea în regres, aceasta să fie fundamentată doar pe reaua credință a magistratului. În cazul culpei sub forma neglijenței grave sau a imprudenței, ar trebui angajată doar răspunderea disciplinară.

16. În actualul context legislativ există opțiunea Statului între obligativitatea acțiunii în regres sau dimpotrivă aculții promovării ei. Prima variantă nu dă loc la discuții asupra dependenței magistraților față de executiv deoarece în cazul tuturor autorilor de erori judiciare s-ar asigura, în mod obligatoriu, tragerea la răspundere. În cazul celei de a doua, se pune un semn de întrebare asupra capacității magistraților de a rezista tentației de a avea o atitudine favorabilă statului pentru evitarea tragerii lor la răspundere. Nu în ultimul rând în această ultimă situație ar exista posibilitatea „selectării” de către executiv a magistraților împotriva cărora să se formuleze sau nu acțiuni. Credem că sunt două căi de urmat:

a) *instituirea unui fond de garantare la dispoziția statului, contribuția magistraților fiind facultativă, după dorința lor. În cazul participării la această formă de asigurare, despăgubirea solicitată de victimă se va avansa din acest fond, fără posibilitatea exercitării unei acțiuni în regres*

de c tre stat. Dac îns judec torul sau procurorul nu a cotizat la fond, se impune promovarea acțiunii în regres.

b) promovarea, ca i pân acum, a unei ac iuni împotriva magistratului, urmând ca acesta, în m sura în care nu contribuie la o institu ie de asigurare, s suporte desp gubirile solicitate de stat.

17. Termenul de prescrip ie trebuie unificat. Astfel, în prezent, exist trei termene de prescrip ie aplicabile ac iunilor în desp gubiri pentru erori judiciare. În cazul proceselor penale avem termenul de 18 luni prev zut de art.506 C.pr.pen, în timp ce în celelalte procese avem termenul de 1 an prev zut de art.96 din Legea nr.303/2004. Pentru restul situa iilor, în privin a c rora nu sunt incidente prevederile legale men ionate, se va aplica termenul de prescrip ie de 3 ani prev zut de art.2517 din Noul Cod civil. Aceasta duce la o discriminare între victimele erorii judiciare. Mai favorizat este tocmai victima unor erori judiciare necuprinse în ipotezele reglementate expres de lege, ce beneficiaz de un termen de 3 ani pentru formularea ac iunii, ceea ce este paradoxal.

Proiectul de modificare a Legii nr.303/2004 prevede c pentru repararea prejudiciului, persoana v t mat se poate îndrepta cu ac iune în termen de 18 luni de la data r mânerii irevocabile a hot rării prin care a fost constatat eroarea judiciar . Acest proiect ini iat de Ministerul Justi iei²⁰ vine în contradic ie cu prevederile noului Cod de procedur penal , promovat de acela i minister. Astfel cum am ar tat la sec iunea referitoare la prescrip ia ac iunii pentru repararea prejudiciului în cazul erorilor din procesele penale, noul Cod de procedur penal va prevedea un termen de 6 luni. Deci din nou termene diferite pentru cererii de aceea i natur ceea ce vine în contradic ie cu deciziile i recomand rile Cur ii Europene a Drepturilor Omului în cauza *Visan contra România* expus in *extenso* la respectiva sec iune.

Este de dorit ca termenul de prescrip ie s fie acela i atât în materie civil cât i penal , momentul începerii curgerii termenului fiind acela al r mânerii definitive a hot rării de constatare a erorii judiciare.

Consider m c este necesar o dispozi ie unitar , prin care s se considere c ac iunea în desp gubiri trebuie formulat în termen de 1 an, de când victima sau persoanele îndrept ite, au luat sau trebuiau s ia la cuno tin , de hot rarea prin care s-a constatat eroarea judiciar . În acest scop, ar fi bine ca hot rările respective s fie comunicate întotdeauna persoanelor v t mate. Instituirea unui asemenea termen ar asigura atât aflarea adev rului cât i repararea mai rapid a prejudiciului. Ar obliga de asemenea, victima erorii judiciare la o diligen sporit în ac iunile întreprinse, pentru repararea propriului patrimoniu.

---

²⁰ Facem referire la Proiectul de Lege pentru modificarea i completarea Legii nr. 303/2004 privind statutul judec torilor i procurorilor i a Codului de procedur penal publicat pe site-ul Ministerului Justi iei www.just.ro accesat la 24 august 2010